

УДК 336.1:352

О. В. Мащенко,
д. е. н., професор кафедри обліку і фінансів,
Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2590-2513>
Ю. С. Білик,
аспірант кафедри обліку і фінансів,
Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-9150-6130>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.13.85

ВИДАТКИ БЮДЖЕТІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЯК СТИМУЛИ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

O. Mashchenko,
Doctor of Economics, Professor of the Department of Accounting and Finance,
National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"
Y. Bilyk,
Postgraduate student of the Department of Accounting and Finance,
National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"

BUDGET EXPENDITURES OF TERRITORIAL COMMUNITIES AS INCENTIVES
FOR THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF REGIONS

У статті досліджено механізм формування видаткової частини бюджетів територіальних громад. Визначено особливості утворення видатків територіальних громад. Розглянуто та проаналізовано склад, структуру та динаміку видаткової частини міських бюджетів територіальних громад Харківської області за 2021–2024 роки. Проведено оцінку видатків бюджетів і з'ясовано основні виклики та фінансові можливості розвитку територіальних громад Харківської області. Виявлено основні проблеми та недоліки при здійсненні бюджетного забезпечення соціально-економічного розвитку територій. Визначено основні фактори впливу на перерозподіл бюджетних ресурсів. Обґрунтовано необхідність посилення контролю за ефективністю використання бюджетних коштів для забезпечення безперебійного фінансування життєво важливих сфер. Наголошено на важливості своєчасного коригування бюджетних програм з урахуванням динамічних змін економічної ситуації та потреб населення у період воєнного стану.

Analysis of the structure and dynamics of expenditures of territorial communities of the Kharkiv region for 2021–2024 allows us to identify the main trends of local fiscal policy in the context of martial law and economic crisis. Summarizing the data by major categories of expenditures allows for a comprehensive view of funding priorities and potential risks in the context of sustainable community development. This article presents a detailed analysis of expenditure management in the Kharkiv region's territorial communities during the martial law period. The key factors influencing the redistribution of budgetary resources are identified, including a decline in local tax revenues due to the suspension of entrepreneurial activity and

the destruction of infrastructure. Changes in the structure of local budget expenditures are generalized, focusing on funding measures to strengthen defense capabilities and provide humanitarian assistance to the population. The study analyzes structural shifts in the expenditure part of local budgets, which made it possible to identify trends and specific changes in the funding priorities of territorial communities. The impact of hostilities on the budgetary obligations of communities is analyzed, revealing the necessity to optimize expenditures and reallocate funds towards critical areas-housing and utilities, healthcare, and social protection. The need to strengthen control over public spending efficiency is substantiated to ensure uninterrupted financing of vital sectors. Emphasis is placed on the timely adjustment of budget programs in response to dynamic changes in the economic environment and the population's needs during wartime. This approach helps maintain funding stability in key sectors and ensures the viability of communities in times of crisis. Additionally, ensuring transparency in using budget funds is highlighted, as this contributes to increasing public trust in local self-government bodies and strengthens financial discipline.

Ключові слова: видатки громади, бюджет територіальної громади, фінансове забезпечення, трансферти, субвенції, децентралізація.

Key words: community expenditures, territorial community budget, financial support, transfers, subventions, decentralization.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Повномасштабна війна проти України спричинила значні зміни у бюджетному процесі, пов'язані з необхідністю нарощування видатків на оборонну сферу та безпеку, зростанням потреби у фінансовому забезпеченні соціальних гарантій, відновленні зруйнованої інфраструктури, що суттєво вплинуло на динаміку виконання показників як державного, так і місцевих бюджетів, зокрема бюджетів територіальних громад. В умовах воєнного стану ускладнюється процес забезпечення фінансової стійкості місцевих бюджетів та ефективного управління їх видатковою частиною. Значні економічні втрати, скорочення доходів громад через руйнування підприємств та втрату робочих місць ставлять під загрозу виконання соціально-економічних функцій громад.

Ці виклики зумовлюють потребу у вирішенні важливих наукових завдань, що включають розробку адаптивних механізмів управління місцевими фінансами в кризових умовах, удосконалення підходів до бюджетного планування та визначення пріоритетів фінансового забезпечення за обмежених ресурсів. У практичному вимірі актуалізуються питання необхід-

ності створення інструментів для ефективного перерозподілу бюджетних коштів і розробки стратегій забезпечення фінансової спроможності громад як під час війни, так і в післявоєнний період. Значущість вирішення цих проблем обумовлена потребою збереження життєдіяльності громад, підтримки критичної інфраструктури, надання базових послуг населенню та створення умов для економічного відновлення країни. Дослідження управління видатками територіальних громад у воєнний період сприяє розвитку наукових знань у сфері публічних фінансів і формує практичні рекомендації для органів місцевого самоврядування.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Наукові дослідження у сфері фінансів територіальних громад, особливо в умовах воєнного стану, набувають дедалі більшої актуальності. Значна увага приділяється удосконаленню механізмів регулювання системи фінансового забезпечення громад, посиленню децентралізації як чинника зміцнення фінансової автономії місцевого самоврядування, а також обґрунтуванню напрямів ефективного використання бюджетних ресурсів територіальних громад. У працях вітчизняних науковців — зокрема Гарбар Ж.В. [1], Бондалетова Т.О.

[1], Крайник О. [2], Загірняк Д. [3], Глухова В. [3], Архипенко С.В. [5], Буркова Л.А. [5], Косаревич Н.Б. [6] — розглянуто теоретичні аспекти управління бюджетами територіальних громад, вплив децентралізаційних процесів на їх фінансову стійкість у кризових умовах. Дослідники акцентують увагу на необхідності ефективного перерозподілу бюджетних ресурсів з урахуванням нових викликів за наступними напрямками: забезпечення гуманітарної підтримки населення, фінансування оборонних заходів та відновлення критичної інфраструктури.

В умовах воєнного стану особливої уваги набуває розробка комплексного підходу щодо управління видатками та формування стратегій забезпечення фінансової стійкості територіальних громад як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Проаналізувати видатки бюджетів міських територіальних громад Харківської області з метою виявлення і розв'язання ключових проблем та недоліків при здійсненні фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку громади.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Залежність рівня соціально-економічного розвитку регіонів від місцевих бюджетів зумовлює потребу дослідження стану, структури та напрямів видаткової частини місцевих бюджетів, зокрема видатків бюджетів територіальних громад. Важливість видатків бюджетів територіальних громад полягає в тому, що вони відіграють ключову роль у формуванні якісного середовища для життя населення, розвитку інфраструктури територій та забезпеченні соціальних гарантій. Видатки бюджетів територіальних громад є основним фінансовим інструментом реалізації місцевої політики та задоволення потреб населення [6]. У контексті децентралізації видатки стали більш гнучкими та адаптованими до реальних потреб громад.

Для визначення пріоритетних напрямів ефективного використання фінансових ресурсів територіальних громад необхідно провести ґрунтовний аналіз динаміки складу та структури бюджетних видатків територіальних громад.

Згідно з законодавством [7; 9], видатки бюджетів територіальних громад поділяються на загальний та спеціальний фонди (Рис. 1). Загальний фонд охоплює видатки на виконання делегованих державою та власних повноважень органів місцевого самоврядування, а також міжбюджетні трансферти. Спеціальний фонд включає видатки бюджету розвитку та інші цільові видатки, що мають визначене призначення.

Забезпечення виконання делегованих повноважень у сфері освіти здійснюється завдяки освітнім субвенціям, які використовуються для оплати праці педагогічних працівників і розраховуються за спеціальною формулою затвердженою Кабінетом Міністрів України [9]. Разом з тим, із загального фонду бюджету громади здійснюються видатки на оплату комунальних послуг,

утримання будівель закладів освіти, оплату праці обслуговуючого персоналу.

Важливими напрямками фінансового забезпечення освітньої галузі є витрати на проведення ремонтних робіт у приміщеннях шкіл, закупівлю сучасного обладнання та навчальних матеріалів, створення умов для інклюзивного навчання дітей з особливими потребами, організацію шкільного харчування і транспорту для підвезення учнів із сільської місцевості, проведення позакласних заходів тощо.

У сфері охорони здоров'я бюджетам громад надаються субвенції для підтримки окремих медичних закладів та проведення заходів і реалізації відповідних програм. Значні ресурси спрямовуються на закупівлю сучасного медичного обладнання, реконструкцію будівель, а також впровадження інформаційних технологій у сфері надання медичних послуг. Поряд із цим, місцеві бюджети покривають витрати на реалізацію програм вакцинації, профілактичних оглядів та заходів із запобігання поширенню інфекційних хвороб.

З початку 2021 року, у межах децентралізаційної реформи, територіальні громади отримали повноваження у сферах спорту, культури та мистецтва, соціального захисту та соціального забезпечення, що призвело до перерозподілу функцій між районними радами та органами місцевого самоврядування громад. Відтак, майно, що перебувало у спільній власності кількох громад, перейшло до комунальної власності, а фінансування закладів культури, спорту та соціального захисту було покладено на місцеві бюджети. Розвиток культурної та спортивної інфраструктури є невід'ємною складовою соціально-економічного зростання територіальних громад. Видатки в цій сфері спрямовуються на організацію культурно-мистецьких заходів, підтримку творчих колективів, реконструкцію бібліотек, музеїв, будинків культури та спортивних об'єктів. Додатково фінансується будівництво спортивних комплексів, організація спортивних секцій та змагань для різних вікових груп населення, що сприяє популяризації здорового способу життя та посиленню соціальної згуртованості населення.

Видатки у сфері соціального захисту охоплюють реалізацію програм підтримки вразливих категорій населення, включаючи пенсіонерів, осіб із інвалідністю, багатодітні родини та малозабезпечених громадян. Серед вагомих напрямів використання коштів є надання житлово-комунальних субсидій, що дозволяють зменшити фінансове навантаження на домогосподарства. Крім того, громади фінансують соціальні програми адресної допомоги, організують харчування у соціальних їдальнях та створюють центри реабілітації й соціальної адаптації.

Заслужують на увагу видатки, пов'язані з фінансуванням житлово-комунальної інфраструктури, що передбачає модернізацію систем водопостачання і каналізації, ремонт дорожнього покриття, благоустрій територій та розвиток систем тепlopостачання й освітлення вулиць. У результаті децентралізації громади отримали можливість самостійно приймати рішення стосовно облаштування нових житлових мікрорайонів, будівництва парків, дитячих і спортивних майданчиків, що

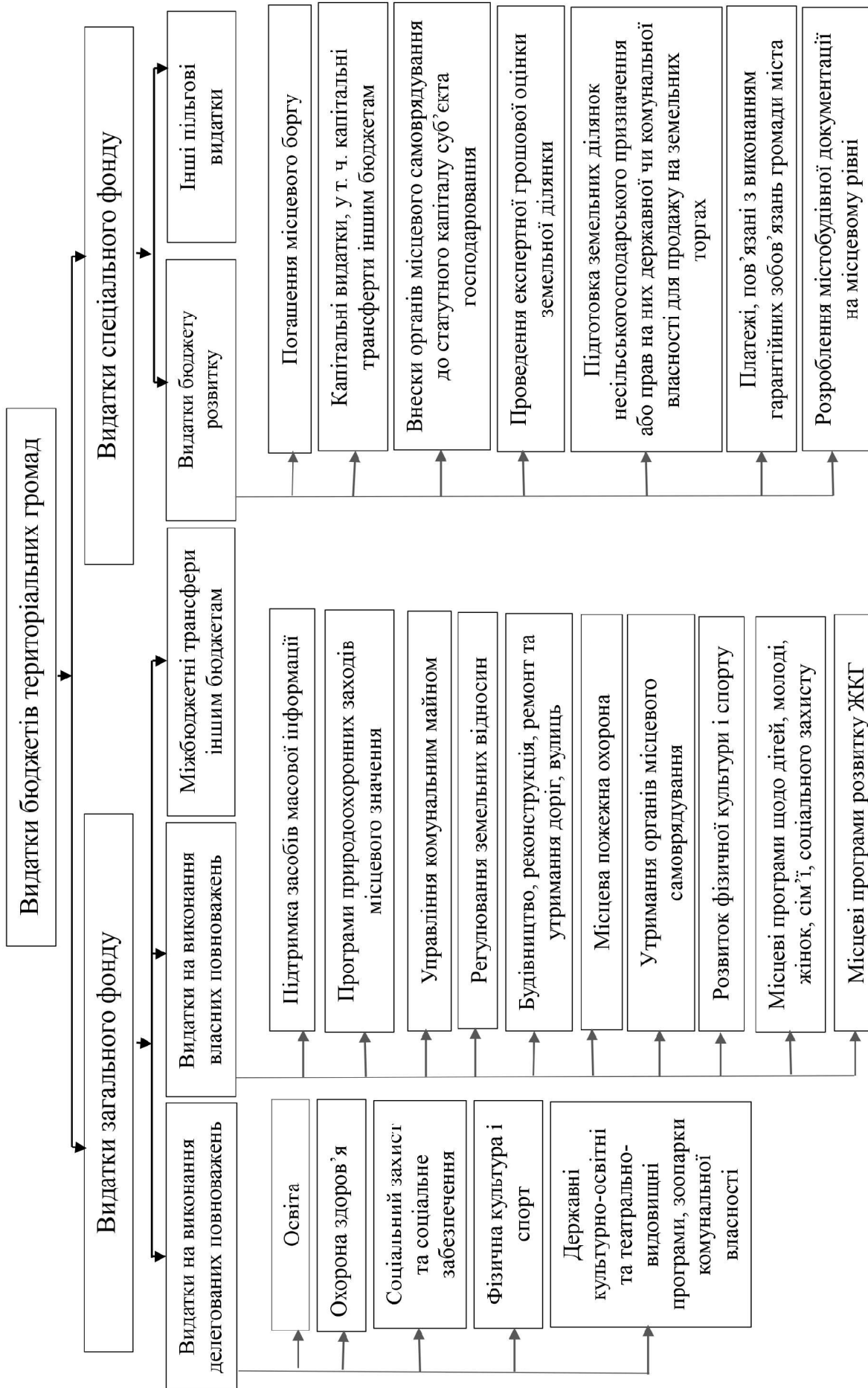

Рис. 1. Видатки бюджетів територіальних громад

Джерело: систематизовано, узагальнено та згруповано за матеріалами [7; 8].

Таблиця 1. Видатки бюджетів міських територіальних громад Харківської області за 2021—2024 роки, млн грн

Територіальна громада	2021	2022	2023	2024	Питома вага, %				Відхилення (+, -)				Темпи росту, %		
					2021	2022	2023	2024	2022/2021	2023/2022	2024/2023	2022/2021	2023/2022	2024/2023	
					2021	2022	2023	2024							
Балаклійська	517,02	286,52	545,9	769,58	2,17	1,52	2,22	2,83	-230,5	259,38	223,68	-44,58	90,53	40,97	
Барвінківська	224,03	182,05	241,91	311,64	0,94	0,97	0,99	1,14	-41,98	59,86	69,73	-18,74	32,88	28,82	
Богодухівська	366,13	350,97	470,28	496,96	1,54	1,87	1,92	1,82	-15,16	119,31	26,68	-4,14	33,99	5,67	
Валківська	350,97	337,18	409,303	460,49	1,47	1,79	1,67	1,69	-13,79	72,12	51,187	-3,931	21,39	12,51	
Вовчанська	352,54	134,76	180,255	336,41	1,48	0,72	0,73	1,24	-217,78	45,49	156,155	-61,77	33,76	86,63	
Дергачівська	416,46	278,96	829,54	601,31	1,75	1,48	3,38	2,21	-137,5	550,58	-228,23	-33,02	197,37	-27,51	
Зміївська	387,85	322,15	448,38	502,01	1,63	1,71	1,83	1,84	-65,7	126,23	53,63	-16,94	39,18	11,96	
Ізюмська	391,58	179,9	574,04	579,1	1,64	0,96	2,34	2,13	-211,68	394,14	5,06	-54,06	219,09	0,88	
Красноградська	315,57	302,46	546,81	486,01	1,32	1,61	2,23	1,78	-13,11	244,35	-60,8	-4,15	80,78	-11,12	
Куп'янська	418,17	100,8	349,04	460,84	1,75	0,54	1,42	1,69	-317,37	248,24	111,8	-75,89	246,27	32,03	
Лозівська	792,68	652,88	1001,72	1105,68	3,33	3,47	4,08	4,06	-139,8	348,84	103,96	-17,64	53,43	10,38	
Люботинська	242,45	174,81	257,91	303,85	1,02	0,93	1,05	1,12	-67,64	83,1	45,94	-27,894	47,54	17,81	
Мереф'янська	246,733	236,9	273,34	296,59	1,04	1,26	1,11	1,09	-9,833	36,44	23,25	-3,99	15,38	8,51	
Первомайська	274,231	229,51	326,22	369,8	1,15	1,22	1,33	1,36	-44,72	96,71	43,58	-16,31	42,14	13,36	
Південноміська	105,68	90,08	130,23	132,47	0,44	0,48	0,53	0,49	-15,6	40,15	2,24	-14,76	44,57	1,72	
Харківська	17983,34	14505,89	17341,34	19386,95	75,43	77,18	70,63	71,18	-3477,45	2835,45	2045,61	-19,34	19,55	11,8	
Чугувська	447,17	427,97	627,11	636,58	1,88	2,28	2,55	2,34	-19,2	199,14	9,47	-4,294	46,53	1,51	
Разом	23832,6	18793,79	24553,33	27236,27	100	100	100	100	-5038,81	5759,54	2682,94	-21,14	30,65	10,93	

Джерело: сформовано та доповнено на основі [8].

зумовлює покращення якості життя населення, створення комфортного середовища для мешканців. Така закономірність є індикатором посилення фінансової самодостатності громад та поступового розширення їхніх компетенцій у сфері управління соціально-економічним розвитком на місцевому рівні. Цей процес тісно корелює з результатами реалізації політики децентралізації, яка активно впроваджувалася в Україні впродовж останніх років. Розширення фінансової компетенції громад можна розглядати як ключовий етап трансформації системи бюджетного регулювання, що сприяє зміцненню інституційної спроможності місцевого самоврядування та оптимізації використання фінансових ресурсів на рівні територій.

З початку повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року структура видатків територіальних громад України зазнала суттєвих трансформацій, що вплинуло на зміну лідерських позицій регіонів та концентрації фінансових і людських ресурсів. Східні та південні області, які опинилися під окупацією або поблизу лінії фронту, зазнали глибоких соціально-економічних втрат. Натомість центральні та західні регіони, залишаючись відносно безпечними, змогли швидше адаптуватися до нових умов. Попри виклики, більшість громад змогли адаптуватися до нових умов. У 2023 році понад 70 % громад (1009 із 1438) залишались у категоріях високої, оптимальної або задовільної фінансової спроможності.

Заслугує на увагу Харківська область, яка до початку повномасштабного вторгнення виступала провідним промисловим регіоном з диверсифікованою економікою та значним виробничим потенціалом, стабільно утримувала лідируючі позиції за кількістю підприємств та обсягами реалізованої продукції, входячи до трійки регіонів з найбільш розвиненою промисловістю в Україні. Територіальні громади Харківщини спрямовували видатки переважно на забезпечення поточної соціально-економічної інфраструктури: освіту, охорону здоров'я, житлово-комунальне господарство та підтримку муніципальних підприємств.

Починаючи з 2022 року економічні потрясіння, спричинені військовими діями, істотно позначилися на бюджетах територіальних громад Харківської області. Третина території області була окупована, що призвело до критичного скорочення доходів та підриву фінансової спроможності місцевого самоврядування. Результати проведеного порівняльного аналізу динаміки видатків бюджетів міських територіальних громад Харківської області протягом 2021—2024 років засвідчують коливання по роках: з 2021 по 2022 роки розмір цих коштів зменшився на 5038,81 млн грн і становив 18793,79 млн грн, а починаючи з 2023 року має місце тенденція до збільшення. У 2023 році видатки бюджетів міських територіальних громад Харківської області зросли на 5759,54 млн грн, у 2024 році — на 2682,94 млн грн (Табл. 1).

Найбільші обсяги видаткової частини місцевих бюджетів були зафіксовані в окремих міських територіальних громадах Харківської області, зокрема: Харківська, Лозівська, Балаклійська, Чугуївська, Куп'янська, Дергачівська. Зазначені громади посідали провідні позиції за рівнем бюджетних видатків, що може бути по-

яснено їхньою територіальною площею та концентрацією соціально значущих об'єктів, які потребують відповідного фінансування.

У 2022 році найбільше зменшення обсягів видатків було зафіксовано у Харківській територіальній громаді — на 3477,45 млн грн, Куп'янській — на 317,37 млн грн, Балаклійській — на 230,5 млн грн, Вовчанській — на 217,78 млн грн та Ізюмській — на 211,68 млн грн. Зазначені території зазнали найбільшого впливу збройного конфлікту, що призвело до зменшення їх фінансової спроможності. Інші громади також скоротили видатки, проте ці зміни мали менш драматичний характер, що лише підкреслює нерівномірність впливу воєнного фактору на різні регіони країни.

У 2023 році ситуація почала поступово стабілізуватися. Зростання видатків у більшості громад було зумовлене активізацією відновлювальних процесів, надходженням коштів із державного бюджету, субвенціями, міжнародною допомогою та частковим відновленням економічної активності. Найбільше збільшення видатків відбулось у Дергачівській громаді з 278,96 до 829,54 млн грн, тобто на 197,37 %, Ізюмській громаді з 179,9 до 574,04 млн грн, тобто на 219,09 % та Куп'янській громаді з 100,8 до 349,04 млн грн, тобто на 246,27 %, що пов'язано із реалізацією масштабних проєктів з відновлення критичної інфраструктури, житлового фонду, логістики та соціального захисту.

Для виявлення внутрішніх пріоритетів бюджетної політики громад протягом аналізованого періоду, оцінки ступеня реагування на зовнішні виклики та зміни соціально-економічного середовища доцільно розглянути видатки громад за функціональним призначенням (Табл. 2—4).

Суттєве скорочення видатків на освітню сферу у 2022 році в громадах Харківської області зумовило необхідність перерозподілу бюджетних ресурсів з метою оптимізації шкільної мережі та реорганізації навчальних закладів. Найбільше зменшення фінансування зафіксовано в Куп'янській громаді — на 72,64 %, Ізюмській — на 56,80 %, Вовчанській — на 55,68 %, Дергачівській — на 36,69 %, Балаклійській — на 35,95 %. Ці громади зазнали значних руйнувань, що унеможливило повноцінне функціонування освітніх закладів.

Видатки на економічну діяльність у 2022 році в громадах Харківщини також різко скоротилися через зменшення надходжень до бюджетів громад та зміну пріоритетів фінансування. Найбільше скорочення спостерігалось у таких громадах: Ізюмська — на 96,38 %, Зміївська — на 90,17 %, Дергачівська — на 88,31 %, Красноградська — на 87,52 %, Вовчанська — на 86,64 % та Балаклійська — на 82,91 %. Основною причиною стало руйнування критичної інфраструктури внаслідок бойових дій, що унеможливило реалізацію довгострокових економічних програм. Натомість громади зосередилися на відновленні життєво важливих об'єктів: доріг, мостів, систем водопостачання та енергетичних мереж.

Скорочення видатків на житлово-комунальне господарство також було значним. Найменші обсяги фінансування зафіксовано у Куп'янській громаді — на 77,74 %, Вовчанській — на 73,01 %, Балаклійській — на 59,72 % та Барвінській — на 56,09 %. Водночас значні кошти

Таблиця 2. Функціональна структура видатків бюджетів міських територіальних громад Харківської області за 2021 – 2022 роки, млн грн

Територіальна громада	2021										2022										Темпи росту,%									
	Загальнодержавні функції	Ромалеский поряток, безпека та судова справа	Економічна діяльність	Охорона навколишнього природного середовища	Життєво-комунальне господарство	Охорона здоров'я	Духовний та фізичний розвиток	Освіта	Соціальний захист та соціальне забезпечення	Загальнодержавні функції	Ромалеский поряток, безпека та судова справа	Економічна діяльність	Охорона навколишнього природного середовища	Життєво-комунальне господарство	Охорона здоров'я	Духовний та фізичний розвиток	Освіта	Соціальний захист та соціальне забезпечення	Загальнодержавні функції	Ромалеский поряток, безпека та судова справа	Економічна діяльність	Охорона навколишнього природного середовища	Життєво-комунальне господарство	Охорона здоров'я	Духовний та фізичний розвиток	Освіта	Соціальний захист та соціальне забезпечення			
Балаклійська	59,43	6	66,81	0,08	33,34	23,61	31,73	271,0	24,96	41,15	6,42	11,42	0	13,43	13,11	14,94	173,63	12,42	-30,75	7	-82,90	-100	-59,72	-44,47	-52,91	-35,93	-50,24			
Барвінківська	33,6	0	7,026	0	11,09	11,63	13,31	137,17	10,18	28,04	0	3,33	0	4,87	8,47	10,04	119,12	8,18	-16,55	0	-52,61	0	-56,1	-27,17	-24,57	-13,16	-19,65			
Богодухівська	48,36	1,08	34,75	0,8	22,85	27,41	20,88	193,53	16,46	42,72	9,58	17,74	1,31	35,05	19,08	19,64	188,64	17,21	-11,66	787,04	-48,95	63,75	33,4	-30,39	-5,94	-2,53	4,56			
Валківська	47,1	0,1	7,36	0,48	23,12	19,1	17,11	185,33	20,54	69,26	1,12	14,89	0	25,35	16,36	15,97	170,58	23,64	47,05	1020,00	102,3	-100	9,64	-14,35	-6,66	7,95	15,1			
Вовчанська	41,31	2,54	28,96	0,84	24,79	11,97	18,67	209,37	14,0	13,17	0,93	3,87	0	6,69	1,98	6,72	92,80	8,61	-68,12	-63,39	-86,64	-100	-73,02	-83,46	-64,01	-55,68	-38,68			
Дергачівська	52,9	0,15	21,72	2,05	34,06	11,99	32,33	244,1	17,15	34,66	4,03	2,54	0	50,59	4,21	13,59	154,54	14,79	-34,48	2586,67	-88,31	-100	48,54	-64,89	-57,96	-36,69	-13,76			
Зміївська	50,03	0	46,61	7,0	22,57	13,45	25,139	200,8	22,25	44,70	0	4,58	0	29,87	13,14	20,48	190,11	19,27	-10,65	0	-90,17	-100	32,35	-2,30	-18,53	-5,32	-13,39			
Ізюмська	52,13	0	24,29	0,09	12,81	12,17	28,7	238,29	23,09	23,75	0	0,88	0	27,57	3,21	11,09	102,93	10,46	-54,41	0	-96,38	-100	115,23	-73,62	-61,36	-56,8	-54,7			
Красноградська	33,75	0	35,50	0,17	17,61	22,25	20,164	169,64	16,49	49,93	0,19	4,43	0,56	23,77	13,52	19,02	171,71	19,31	47,94	0	-87,52	229,42	34,99	-39,24	-5,67	1,22	17,1			
Куп'янська	49,67	0	35,83	7,61	23,23	21,74	26,73	231,39	21,98	13,73	0	0	0	5,17	3,22	7,06	63,3	8,26	-72,36	0	0	-100	-77,74	-85,19	-73,59	-72,64	-62,42			
Лозівська	91,84	0	45,79	14,94	44,94	38,76	55,47	468,54	32,37	100,51	5,99	12,28	0	37,93	21,99	39,4	401,92	32,85	9,44	0	-73,18	-100	-15,6	-43,27	-28,97	-14,22	1,48			
Льботинська	26,45	0,15	47,75	0	24,08	7,98	7,4	122,04	6,59	25,47	0,88	0,8	0	20,46	5,29	5,99	107,45	8,46	-3,71	486,67	-98,32	0	-15,03	-33,71	-19,05	-11,96	28,38			
Мереф'янська	29,67	1,09	24,29	0	29,06	7,31	10,19	133,35	11,77	25,12	1,99	10,23	0	43,84	10,72	10,23	123,35	11,42	-15,34	82,57	-57,88	0	50,86	46,65	0,39	-7,5	-2,97			
Первомайська	33,07	0,02	35,81	0,15	6,73	14,59	17,63	152,79	13,44	29,7	0,52	9,56	0,14	8,77	11,63	16,67	136,20	16,30	-10,19	2500,00	-73,3	-6,67	30,31	-20,29	-5,45	-10,86	21,28			
Підсиномська	14,98	0,07	4,58	0	4,06	5,83	3,82	68,84	3,49	11,45	0,87	1,37	0	3,87	3,45	2,56	62,81	3,7	-23,56	1142,86	-70,09	0	-4,68	-40,82	-32,98	-8,76	6,02			
Харківська	2046,30	7,03	5387,54	5,51	3429,30	519,76	675,87	5256,87	655,14	1220,78	4,93	2478,04	0	4469,26	411,94	472,14	5037,42	411,36	-40,34	-29,86	-54,00	-100	30,33	-20,74	-30,14	-4,176	-37,21			
Чугуївська	70,19	0	68,35	0,32	20,92	22,54	21,56	210,93	32,35	83,42	6,3	32,49	0	71,72	15,07	13,39	172,28	33,21	18,85	100	-52,47	-100	242,83	-33,14	-37,89	-18,32	2,66			

Джерело: сформовано та доповнено на основі [8].

були спрямовані на ремонт житлових будинків, шкіл, лікарень та інших об'єктів соціальної інфраструктури.

У 2022 році видатки на загальнодержавні функції в міських територіальних громадах Харківщини зросли як у абсолютних, так і у відносних показниках. Це було зумовлено руйнівними наслідками війни, необхідністю адаптації адміністративної системи до кризових умов, забезпеченням стабільного функціонування органів місцевого самоврядування.

У зв'язку з евакуацією населення та необхідністю адаптації медичної інфраструктури до умов війни, більшість громад зменшили видатки на охорону здоров'я. Основні зусилля були спрямовані на забезпечення лікарень обладнанням для невідкладних хірургічних втручань, придбання ліків для лікування поранених, створення мобільних медичних пунктів у постраждалих громадах, евакуацію медичних установ із зон бойових дій, відновлення зруйнованих лікарень та амбулаторій, облаштування укриттів у медичних закладах. Найбільше скорочення видатків зафіксовано у Вовчанській громаді — до 1,98 млн грн, тобто на 83 %, Ізюмській — до 3,21 млн грн, тобто на 73,62 %, Дергачівській — до 4,21 млн грн, тобто на 64,89 %, Балаклійській — до 13,11 млн грн, тобто на 44,47 %. Водночас у Мерехівській громаді видатки на охорону здоров'я зросли до 10,72 млн грн, тобто на 46,65 %, що свідчить про стабільність у фінансуванні медичних послуг цієї громади.

У 2021 році видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення у територіальних громадах Харківської області були зосереджені переважно на підтримці вразливих категорій населення: пенсіонерів, осіб з інвалідністю, багатодітних сімей та людей, які опинилися в складних життєвих обставинах. Однак із початком повномасштабної війни структура соціальних видатків зазнала суттєвих змін. Основним напрямом фінансового забезпечення соціальних видатків стали програми підтримки внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Харківщина, як одна з найбільш постраждалих від бойових дій областей, прийняла тисячі переселенців, що створило значне навантаження на бюджети місцевих громад. У відповідь на ці виклики громади спрямували кошти на надання гуманітарної допомоги, забезпечення тимчасовим житлом, розподіл продуктивних наборів, покриття базових потреб переселенців. Найбільше зростання видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення у 2022 році зафіксовано у таких громадах: Люботинська — на 28,38 %, Первомайська — на 21,3 %, Красноградська — на 17,1 %, що свідчить про адаптацію місцевих бюджетів до нових соціальних викликів та пріоритетів, пов'язаних із гуманітарною кризою.

У 2022 році, в умовах воєнного конфлікту, фінансове забезпечення громадського порядку, безпеки та судової справи зросло у більшості територіальних громад Харківської області, що було зумовлено необхідністю посилення заходів цивільного захисту, підтримки правоохоронних структур, організації евакуаційних заходів та забезпечення базової безпеки населення. Значне зростання видатків на цю сферу спостерігалось у таких громадах: Богодухівська, Південноміська, Валківська та Дергачівська. Такі зміни свідчать про пріоритетність безпекових функцій у кризових умовах, коли громади змушені були оперативним чином реагувати на

загрози, пов'язані з бойовими діями, обстрілами та окупацією.

Фінансування заходів з охорони навколишнього природного середовища у 2022 році практично припинилося в більшості громадах. Винятком стала Красноградська громада, де зазначені видатки зросли на 242,83 %, що може свідчити про реалізацію локальних ініціатив або проєктів, підтриманих міжнародними партнерами.

Перший рік повномасштабної війни став критичним для сфери культури та спорту громад Харківської області. Обмеженість бюджетних ресурсів і необхідність фінансування першочергових потреб призвели до істотного скорочення видатків на культурні та спортивні програми. Найбільше зменшення зафіксовано у таких громадах: Куп'янська — на 73,59 %, Вовчанська — на 64,01 %, Ізюмська — на 61,36 %. Ці громади перебували в зоні активних бойових дій або були частково окуповані, що унеможливило реалізацію культурних заходів і призвело до руйнування відповідної інфраструктури. Водночас Мерехівська громада продемонструвала незначне зростання видатків на культуру і спорт — на 0,39 %, що може свідчити про прагнення зберегти мінімальний рівень культурного життя та реалізовувати точкові ініціативи, спрямовані на моральну підтримку населення — зокрема дітей, ВПО та волонтерських спільнот.

У 2023 році порівняно з 2022 роком освіта залишалася однією з ключових статей видатків у міських територіальних громадах Харківської області, охоплюючи від 50 % до 60 % загального бюджету (Табл. 3). Це свідчить про пріоритетність освітньої сфери навіть в умовах обмежених ресурсів. Найбільше зростання видатків спостерігалось у таких громадах: Ізюмська — на 38,23 %, Красноградська — на 32,07 %, Лозівська — на 19,8 %, Зміївська — на 10,34 %. Така тенденція пов'язана з необхідністю відновлення пошкоджених навчальних закладів, впровадження дистанційного навчання та модернізацією освітньої інфраструктури. Водночас у Первомайській громаді обмеженість бюджетних можливостей призвело до незначного скорочення видатків на освіту — на 1,39 %.

У 2023 році громади Харківщини значно активізували інвестиції в економічну сферу. Найвищий приріст видатків на економічну діяльність зафіксовано в Ізюмській громаді — на 5330 %, Люботинській — на 3620 %, Дергачівській — на 3281,89 %, Південноміській — на 1830,65 %, Красноградській — на 1310,16 %, Зміївській — на 1174,89 %, Балаклійській — на 947,64 %. Ці кошти були спрямовані на розвиток транспортної інфраструктури, реконструкцію інженерних мереж, створення індустріальних парків, підтримку малого бізнесу та розвиток логістичних центрів. Найменше зростання зафіксовано у Харківській громаді, що може свідчити про переорієнтацію ресурсів на інші критичні галузі.

Сфера охорони здоров'я у 2022—2023 роках залишалася критично важливою, оскільки війна значно посилила навантаження на місцеві медичні системи. Міські територіальні громади Харківської області направляли кошти у відновлення зруйнованих медичних закладів, розширення первинної допомоги, облаштування пунктів невідкладної допомоги та евакуацію пацієнтів. Помірне

Таблиця 3. Функціональна структура витратів бюджетів міських територіальних громад Харківської області за 2022—2023 роки, млн грн

Територіальна громада	2022										2023										Темпи росту, %									
	Загальнодержавні функції	Промисловий поряток, безпека та судова справа	Економічна діяльність	Охорона навколишнього природного середовища	Житлово-комунальне господарство	Охорона здоров'я	Духовний та фізичний розвиток	Освіта	Соціальний захист та соціальне забезпечення	Загальнодержавні функції	Промисловий поряток, безпека та судова справа	Економічна діяльність	Охорона навколишнього природного середовища	Житлово-комунальне господарство	Охорона здоров'я	Духовний та фізичний розвиток	Освіта	Соціальний захист та соціальне забезпечення	Загальнодержавні функції	Промисловий поряток, безпека та судова справа	Економічна діяльність	Охорона навколишнього природного середовища	Житлово-комунальне господарство	Охорона здоров'я	Духовний та фізичний розвиток	Освіта	Соціальний захист та соціальне забезпечення			
Балаклійська	41,15	6,42	11,42	0	13,43	13,11	14,94	173,63	12,42	83,79	11,94	119,64	0	76,93	43,54	21,92	165,96	22,18	103,62	85,99	547,64	0	472,82	2,327	46,72	-4,42	78,58			
Барвінківська	28,04	0	3,33	0	4,87	8,47	10,04	119,12	8,18	56,25	0,46	15,04	0	16,72	19,22	7,99	112,24	13,99	100,61	100,00	351,66	0	243,33	1,27	-20,41	-5,78	71,03			
Богодухівська	42,72	9,58	17,74	1,31	35,05	19,08	19,64	188,64	17,21	48,47	5,32	85,19	1,05	52,98	38,27	26,37	197,17	15,46	13,46	-44,47	380,22	-19,84	51,16	1,01	34,27	4,52	-10,17			
Валківська	69,26	1,12	14,89	0	25,35	16,36	15,97	170,58	23,64	75,64	3,86	36,84	0,29	44,3	28,56	18,54	173,88	27,39	9,21	244,64	147,41	100,0	74,76	0,75	16,09	1,93	15,86			
Вовчанська	13,17	0,93	3,87	0	6,69	1,98	6,72	92,8	8,61	56,95	1,84	8,4	0	38,66	12,4	3,63	48,23	10,15	332,42	97,85	117,05	0	477,88	5,26	-45,98	-48,03	17,89			
Деражівська	34,66	4,03	2,54	0	50,59	4,21	13,59	154,54	14,79	183,97	106,28	85,9	0	238,19	17,07	18,17	159,29	20,67	430,78	2537,23	3381,89	0	370,83	3,05	33,70	3,07	39,76			
Зміївська	44,7	0	4,58	0	29,87	13,14	20,48	190,11	19,27	60,06	0,82	58,39	0	34,12	24,56	28,58	209,77	32,06	34,36	100,00	1174,89	0	14,23	0,87	39,55	10,34	66,37			
Ізюмська	23,75	0	0,88	0	27,57	3,21	11,09	102,93	10,46	56,37	14,55	47,79	0	260,61	5,21	20,1	142,28	27,12	137,35	100,00	5330,68	0	845,27	0,62	81,24	38,23	159,27			
Красноградська	49,93	0,19	4,43	0,56	23,77	13,52	19,02	171,71	19,31	109,2	1,55	62,47	0	71,42	14,67	25,15	226,78	35,57	118,71	715,79	1310,16	-100	200,46	0,08	32,23	32,07	84,21			
Куп'янська	13,73	0	0	0	5,17	3,22	7,06	63,3	8,26	94,94	18,56	1,31	7,25	130,8	8,6	10,29	57,45	19,83	591,48	100,00	100,0	100	2429,98	1,67	45,75	-9,24	140,07			
Лозівська	100,51	5,99	12,28	0	37,93	21,99	39,4	401,92	32,85	188,99	0	122,51	0,72	69,38	33,66	50,16	481,52	54,78	88,03	-100,00	897,64	100	82,92	0,53	27,31	19,8	66,76			
Льботинська	25,47	0,88	0,8	0	20,46	5,29	5,99	107,45	8,46	36,18	4,4	29,76	11,03	42,44	12,41	6,7	103,2	11,8	42,05	400,00	3620,0	100	107,43	1,35	11,85	-3,96	39,48			
Мереф'япська	25,12	1,99	10,23	0	43,84	10,72	10,23	123,35	11,42	30,1	5,36	27,81	0	68,39	9,72	9,03	106,78	16,14	19,82	169,35	171,84	0	55,99	-0,09	-11,73	-13,43	41,33			
Первомайська	29,7	0,52	9,56	0,14	8,77	11,63	16,67	136,2	16,3	46,44	0,24	45,16	0,1	32,88	16,8	23,86	134,31	26,42	56,36	-53,85	372,39	28,57	274,91	0,44	43,13	-1,39	62,09			
Піддубинська	11,45	0,87	1,37	0	3,87	3,45	2,56	62,81	3,7	17,76	3,17	26,45	0,2	7,62	3,59	2,81	64,06	4,58	55,11	264,37	1830,65	100	96,90	0,04	9,77	1,99	23,78			
Харківська	220,78	4,931	2478,04	0	4469,26	411,94	472,14	8037,42	411,36	1512,38	7,76	4257,71	0,6	5772,18	424,57	518,6	4184,43	663,11	23,89	573,70	71,82	100	29,15	0,03	9,84	-16,93	61,2			
Чугуївська	83,42	6,3	32,49	0	71,72	15,07	13,39	172,28	33,21	72,98	5,01	99,33	4,24	144,48	49,52	13,95	200,93	36,67	-12,51	-20,48	205,72	100	101,45	2,29	4,18	16,63	10,42			

Джерело: сформовано та доповнено на основі [8].

зростання видатків на охорону здоров'я у цей період зафіксовано у Вовчанській громаді — на 5,26 %, Дергачівській — на 3,05 %, Балаклійській — на 2,3 %.

У 2023 році видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення стали одним із пріоритетних напрямів бюджетної політики. Територіальні громади активно впроваджували програми соціальної інтеграції, психологічної підтримки, допомоги ветеранам, переселенцям та малозабезпеченим сім'ям. Найбільше зростання видатків на цю сферу спостерігалось в Ізюмській громаді — на 159,27 %, Куп'янській — на 140,07 %, Красноградській — на 82,21 %.

Видатки на охорону навколишнього природного середовища протягом 2023—2024 років залишалися другорядними. Більшість громад Харківської області не фінансували цей напрямок через переорієнтацію ресурсів. Винятками у 2023 році стали Валківська, Куп'янська, Лозівська, Люботинська, Південноміська, Харківська та Чугуївська громади, які збільшили видатки бюджетів за цим напрямом на 100 % порівняно з 2022 роком, а у 2024 році — Харківська та Лозівська громади, які збільшили видатки на охорону навколишнього природного середовища на 893,33 % та 544,44 % відповідно, що свідчить про реалізацію локальних ініціатив, зокрема очищення територій після бойових дій. Також Балаклійська, Барвінківська, Дергачівська, Зміївська, Красноградська громади у 2024 році збільшили видаткову частину бюджету за цим напрямом на 100 %.

У 2023 році видатки на житлово-комунальне господарство стали однією з ключових статей бюджету міських територіальних громад Харківської області, що зумовлено наслідками масштабних руйнувань інфраструктури внаслідок бойових дій. Найбільше зростання видатків на житлово-комунальне господарство зафіксовано у Куп'янській громаді — на 2429,98 %, Вовчанській — на 477,88 %, Балаклійській — на 472,82 %, Дергачівській — на 370,82 %, що свідчить про необхідність відновлення критичної інфраструктури: систем опалення, водопостачання, електромереж, доріг, каналізації та житлового фонду.

Фінансове забезпечення культурних і спортивних програм у 2023 році зазнало значних змін. Більшість громад скоротили видатки, однак деякі — навпаки, збільшили інвестиції в цю сферу, прагнучи про підтримку морального стану населення, особливо молоді та ВПО: Барвінківська громада — на 100 %, Ізюмська — на 81,24 %, Балаклійська — на 46,72 %. Водночас Лозівська громада повністю припинила фінансування цієї сфери.

Фінансова політика громад у сфері громадського порядку, безпеки та судової справи у 2023 році демонструє адаптивну реакцію на загрози, але водночас вказує на глибоку ресурсну нестачу. Незважаючи на зростання видатків у цей період, у багатьох громадах рівень фінансування залишався нижчим за показники 2021 року, що вказує на наявність системних проблем, пов'язаних із дефіцитом фінансових ресурсів, втратою економічного потенціалу, зниженням податкових надходжень, скороченням підприємницької активності. У низці міських громад Харківської області зафіксовано суттєве зростання видатків за цим напрямом, зокрема у Дергачівській громаді — на 2537,23 %, у Красноградській —

на 715,79 %, у Люботинській — на 400 %, у Валківській — на 244,64 %. Основними причинами такого зростання стали збільшення фінансового забезпечення безпечних програм, створення місцевих загонів самооборони та підтримка правоохоронних структур. Водночас у Лозівській громаді фінансування цієї сфери було повністю припинено.

У 2024 році освіта залишалася пріоритетною сферою бюджетного фінансування в більшості міських територіальних громадах Харківської області. Частка видатків на освітню галузь у структурі місцевих бюджетів зберігалася на стабільно високому рівні, що свідчить про стратегічну орієнтацію громад на розвиток людського капіталу в умовах післявоєнного відновлення. Збільшення видатків відбулось у Люботинській громаді — на 39,26 %, Первомайській — на 27,97 %, Балаклійській — на 26,72 %, Валківській — на 20,97 % (Табл. 4). Водночас у низці громад спостерігалось скорочення фінансування, що пов'язане з демографічним спадом та оптимізацією освітньої мережі: Куп'янська громада — на 27,35 %, Ізюмська — на 21,67 %, Красноградська — на 8,77 %.

У цей період зафіксовано помірне збільшення видатків бюджетів міських територіальних громад Харківської області на загальнодержавні функції. Така тенденція зумовлена підвищенням управлінського навантаження в умовах воєнного стану, а також потребою у зміцненні інституційної спроможності органів місцевого самоврядування. Найбільше зростання видатків за цим напрямом спостерігалось у таких громадах: Вовчанська — на 250,82 %, Богодухівська — на 91,31 %, Південноміська — на 84,46 %, Барвінківська — на 81,76 %. Водночас у низці громад відбулось скорочення фінансування: Дергачівська громада — на 37,86 %, Харківська — на 1,85 %, Красноградська — на 0,27 %.

Аналіз видатків на економічну діяльність у 2024 році виявив значну варіативність між територіальними громадами. Значне зростання фінансування зафіксовано в Ізюмській громаді — на 282,57 %, Балаклійській — на 119,77 % та Харківській — на 37,93 %. Така динаміка свідчить про активізацію проєктів, спрямованих на залучення інвестицій, розвиток промислової інфраструктури та підтримку малого бізнесу. Водночас у низці громад спостерігається суттєве скорочення відповідних видатків, що, ймовірно, пов'язано із завершенням реалізації інфраструктурних ініціатив попередніх років або зміною пріоритетів бюджетної політики. Зокрема, у Куп'янській громаді фінансування зменшилося на 100 %, а в Південноміській — на 88,32 %.

Охорона здоров'я залишалася ключовим елементом соціальної стабільності. У 2024 році зростання фінансового забезпечення цієї сфери зафіксовано в Ізюмській громаді — на 790,6 %, Красноградській — на 60,19 % та Харківській — на 24,46 %. Це зумовлено посиленням підтримки первинної медичної допомоги, закупівлею сучасного обладнання та модернізацією медичних установ. Водночас у низці громад спостерігалось скорочення видатків на охорону здоров'я. Зокрема, у Вовчанській громаді фінансування зменшилося на 45,73 %, у Мереф'янській — на 35,70 %, а в Куп'янській — на 30,81 %. Така динаміка, ймовірно, пов'язана з руйнуванням або тимчасовою втратою доступу до медичних

Таблиця 4. Функціональна структура бюджетів міських територіальних громад Харківської області за 2023—2024 роки, млн грн

Територіальна громада	2023										2024										Темпи росту, %									
	Загальнодержавні фонди	Промарський порядок, безпека та судова справа	Економічна діяльність	Охорона навколишнього природного середовища	Житлово-комунальне господарство	Охорона здоров'я	Духовний та фізичний розвиток	Освіта	Соціальний захист та соціальне забезпечення	Загальнодержавні фонди	Промарський порядок, безпека та судова справа	Економічна діяльність	Охорона навколишнього природного середовища	Житлово-комунальне господарство	Охорона здоров'я	Духовний та фізичний розвиток	Освіта	Соціальний захист та соціальне забезпечення	Загальнодержавні фонди	Промарський порядок, безпека та судова справа	Економічна діяльність	Охорона навколишнього природного середовища	Житлово-комунальне господарство	Охорона здоров'я	Духовний та фізичний розвиток	Освіта	Соціальний захист та соціальне забезпечення			
Балаклійська	83,79	11,94	119,64	0	76,93	43,54	21,92	165,96	22,18	95,16	11,5	262,93	1,99	68,63	30,69	25,58	210,31	62,77	13,57	-3,69	119,77	100	-10,79	-29,51	16,70	26,72	183,00			
Баранківська	56,25	0,46	15,04	0	16,72	19,22	7,99	112,24	13,99	102,24	0,08	4,85	0	20,85	20,54	10,79	132,74	19,55	81,76	-82,61	-67,75	100	24,70	6,87	35,04	18,26	39,74			
Богодухівська	48,47	5,32	85,19	1,05	32,98	38,27	26,37	197,17	15,46	92,73	23,92	14,75	0	54,95	30,29	27,67	220,31	32,33	91,31	349,62	-82,69	-100	3,72	-20,85	4,95	11,74	109,12			
Волківська	75,64	3,86	36,84	0,29	44,3	28,56	18,54	173,88	27,39	95,16	7,9	7,67	0,1	46,9	23,18	24,91	210,34	44,34	25,81	104,66	-79,18	-65,52	5,87	-18,84	34,36	20,97	61,88			
Вовчанська	56,95	1,81	8,4	0	38,66	12,4	3,63	48,23	10,15	199,79	3,66	7,57	0	42,75	6,73	5,66	57,34	12,91	250,82	98,91	-9,88	0	10,58	-45,73	55,92	18,89	27,19			
Дергачівська	183,97	106,28	85,9	0	238,19	17,07	18,17	159,29	20,67	114,31	63,91	98,96	0,09	95,28	12,89	16,4	180,18	19,59	-37,86	-39,87	14,85	100	-60,00	-21,49	-9,74	13,11	-5,22			
Зміївська	60,06	0,82	58,39	0	34,12	24,56	28,58	209,77	32,06	86,07	4,79	32,47	0,28	33,59	26,32	33,22	240,70	44,57	43,31	484,15	-44,39	100	-1,55	7,17	16,24	14,74	39,02			
Ізюмська	56,37	14,55	47,79	0	260,61	5,21	20,1	142,28	27,12	62,69	24,16	182,83	0	99,93	46,4	21,93	111,45	29,7	11,21	66,05	282,57	0	-61,66	790,60	9,10	-21,67	9,51			
Красноградська	109,2	1,55	62,47	0	71,42	14,67	25,15	226,78	35,57	108,91	0,07	19,80	1,05	65,46	23,5	25,35	206,89	34,99	-0,27	-95,48	-68,30	100	-8,35	60,19	0,80	-3,77	-1,63			
Куп'янська	94,94	18,56	1,31	7,25	130,8	8,6	10,29	57,45	19,83	170,04	64,88	0	13,46	141,79	5,95	6,81	41,74	16,15	79,10	249,57	-100	85,66	8,40	-30,81	-33,82	-27,35	-18,56			
Лозівська	188,99	0	122,51	0,72	69,38	33,66	50,16	481,52	54,78	205,85	0,05	160,78	4,64	72,43	25,03	55,42	521,74	59,74	8,92	100,00	31,24	544,44	4,40	-25,64	10,49	8,35	9,05			
Львівська	36,18	4,4	29,76	11,03	42,44	12,41	6,7	103,2	11,8	48,85	10,42	29,48	0,45	38,98	8,66	8,53	143,72	14,75	35,02	136,82	-0,94	-95,92	-8,15	-30,22	27,31	39,26	25,00			
Мереф'янська	30,1	5,36	27,81	0	68,39	9,72	9,03	106,78	16,14	35,23	5,57	20,77	0	73,04	6,25	9,89	124,1	21,74	17,04	3,92	-25,31	0	6,80	-35,70	9,52	16,22	34,70			
Первомайська	46,44	0,24	45,16	0,1	32,88	16,8	23,86	134,31	26,42	54,66	0,16	48,69	0,1	17,87	14,95	23,55	171,88	37,94	17,70	-33,33	7,82	0	-45,65	-11,01	-1,30	27,97	43,60			
Підлужанська	17,76	3,17	26,45	0,2	7,62	3,59	2,81	64,06	4,58	32,76	0,28	3,09	0	10,27	3,04	4,31	71,82	6,9	84,46	-91,17	-88,32	-100	34,75	-15,32	53,38	12,11	50,66			
Харківська	1512,38	7,76	4257,71	0,6	5772,18	424,57	518,6	4184,43	663,1	1484,47	36,91	5872,74	5,96	5274,85	528,44	595,31	4582,09	1006,17	-1,85	375,64	37,93	893,33	-8,62	24,46	14,79	9,50	51,74			
Чугуївська	72,98	5,01	99,33	4,24	144,48	49,52	13,95	200,93	36,67	121,79	8,09	64,63	0,12	102,02	43,69	36,22	205,80	54,22	66,88	61,48	-34,93	-97,17	-29,39	-11,77	159,64	2,42	47,86			

Джерело: сформовано та доповнено на основі [8].

закладів у прифронтових районах, а також із переорієнтацією фінансових ресурсів на інші критично важливі напрями.

У сфері соціального захисту населення у 2024 році спостігалось посилення бюджетного навантаження, зумовлене збільшення потреб ВПО, ветеранів і соціально вразливих категорій населення. Найвищі темпи зростання видатків за цим напрямом продемонстрували: Балаклійська громада — на 183 %, Богодухівська — на 109,12 % та Валківська — на 61,88%. Водночас відбувалось скорочення видатків у Куп'янській громаді — на 18,56 %, Дергачівській — на 5,22 % та Красноградській — на 1,63 %, що може бути наслідком обмежених фінансових можливостей або переорієнтації на інші галузі.

Видатки на житлово-комунальне господарство за аналізований період у деяких громадах продовжили тенденцію до зростання, що зумовлено потребами у відновленні критичної інфраструктури. Зокрема, у Південноміській громаді — на 34,75 %, Барвінській — на 24,7 %, Вовчанській — на 10,58 %. Така тенденція пов'язана з активізацією фінансування реконструкції систем водопостачання, теплопостачання, дорожнього покриття та житлового фонду. Скорочення фінансування спостігалось у таких громадах, як Ізюмська — на 61,66 %, Дергачівська — на 60,00 % та Первомайській — на 45,65 % громадах, що може свідчити про завершення першочергових проєктів та дефіцит фінансових ресурсів.

Фінансове забезпечення сфери громадського порядку, безпеки та судочинства залишалось важливим інструментом стабілізації внутрішньої безпеки. Найвищі темпи зростання зафіксовано у Зміївській громаді — на 484,15 %, Харківській — на 375,64 %, Богодухівській — на 349,62 % та Куп'янській — на 249,57 %. Такий приріст свідчить про підвищену увагу до формування муніципальної безпекової інфраструктури, у тому числі підтримки добровільних формувань та правоохоронних органів. Натомість деякі громади скоротили видаткову частину бюджету за цим напрямом: Красноградська громада — на 95,48 %, Південноміська — на 91,17 %, Барвінківська — на 82,61 %.

Сфера духовного і фізичного розвитку у 2024 році демонструє різноспрямовані тенденції. Низка громад збільшили інвестиції у спортивні та культурно-просвітницькі програми, що засвідчує прагнення до відновлення соціальної згуртованості в умовах кризи, зокрема Чугуївська — на 159,64 %, Вовчанській — на 55,92 %, Південноміська — на 53,38 %, Барвінківська — на 35,04 %. В той же час в деяких громадах спостігається спад фінансування, що, ймовірно, обумовлено дефіцитом ресурсів або низьким рівнем пріоритетності цієї сфери на тлі інших потреб.

Аналіз бюджетних видатків міських територіальних громад Харківської області у 2024 році засвідчує складну, але водночас адаптивну динаміку фінансової політики в умовах воєнного часу. Освіта зберігає статус пріоритетної галузі, що свідчить про стратегічну орієнтацію громад на інвестування в людський капітал. Водночас спостігається посилення ролі загальнодержавних функцій, що зумовлено зростанням управлінських потреб і викликів безпеки. Суттєві коливання у фінансу-

ванні економічної діяльності, охорони здоров'я, соціального захисту та житлово-комунального господарства вказують на різну ступінь готовності громад до реалізації відновлювальних ініціатив, а також на вплив зовнішніх факторів — зокрема, демографічних змін, руйнування інфраструктури та обмеженості ресурсів. Зростання видатків на громадську безпеку та судочинство демонструє прагнення громад до зміцнення локальної стабільності та підтримки правопорядку.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Збройне протистояння вплинуло на конфігурацію та масштаби бюджетних видатків територіальних громад, в тому числі Харківської області. В умовах економічної турбулентності, скорочення доходів та необхідності оперативної мобілізації фінансових ресурсів на потреби оборони й забезпечення громадської безпеки виникла об'єктивна потреба у швидкому коригуванні та адаптації до нових викликів бюджетних процесів. Попри обмежені ресурси, громади Харківщини демонструють прагнення ефективно використовувати наявні кошти, зосереджуючи увагу на відновленні критичної інфраструктури, підтримці соціальних послуг та забезпеченні базових потреб населення.

Бюджетна політика громад протягом 2021—2024 років відображає глибоку трансформацію пріоритетів у відповідь на виклики війни. Безпека, гуманітарна допомога та базова інфраструктура стали ключовими напрямками видатків, тоді як екологічні, культурні та спортивні програми були вимушено скорочені. Така динаміка є типовою для кризових ситуацій, коли ресурси концентруються на забезпеченні життєдіяльності та підтримці соціальної стійкості. Попри наявні труднощі, багато громад демонструють здатність до стратегічного планування, гнучкого реагування на виклики та збереження фокусу на ключових напрямках розвитку. У перспективі важливим завданням стане забезпечення збалансованості бюджетної політики, посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування та формування стійких моделей фінансування, орієнтованих на довгострокове відновлення і зростання.

Для забезпечення стійкості громад у довгостроковій перспективі необхідна інтегрована стратегія відновлення, що включатиме: диверсифікацію джерел доходів, залучення міжнародної допомоги, розвиток місцевої економіки, інституційну підтримку безпекових ініціатив.

Література:

1. Гарбар Ж.В., Бондалетова Т.О. Особливості формування бюджетів об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації. Економіка та держава. 2021. № 6. С. 45—51. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.6.45>
2. Крайник О., Федорчак О. Фінансування розвитку територіальних громад в умовах децентралізації. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики, 2022. Т. 2 (43), С. 118—125. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.2.43.2022.3558>
3. Загірняк Д., Глухова В., Кравченко Х. Тенденції формування бюджетних ресурсів територіальних гро-

мад. Економіка та суспільство. 2023. № 53. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2693> (дата звернення: 03.01.2025).

4. Скоробогатова Н.Є., Петренко К.В., Іванова Т.В. Облік витрат на фінансування територіальних громад в умовах війни. Економічний вісник НТУ "Київський політехнічний інститут". 2024. № 30. С. 23—28. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.30.2024.313032>.

5. Архипенко С.В., Буркова Л.А. Управління та фінансовий контроль видатків місцевих бюджетів у системі публічних фінансів: проблеми та напрями покращення. Актуальні питання у сучасній науці. 2023. № 5 (11). С. 121—129. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-5\(11\)-121-129](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-5(11)-121-129)

6. Косаревич Н. Б. Видатки бюджетів місцевого самоврядування як складова управління бюджетним ресурсом територіальної громади. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування 2024. Т. 35 (74). № 5. С. 53—57. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.5/09>

7. Бюджетний кодекс України: Кодекс України від 08.07.2010 №2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 05.01.2025).

8. Портал Відкритий бюджет. URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення: 02.01.2025).

9. Про затвердження формули розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами: Постанова КМУ від 27.12.2017 р. № 1088. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1088-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 09.06.2025).

10. Вплив війни на бюджети територіальних громад. Аналітичне дослідження показників бюджетів за 2021-2023 роки 60 територіальних громад партнерів Програми USAID DOBRE у 10 областях України / Під редакцією Т. Паутової. К.: "Поліграф плюс", 2024. 116 с. URL:

References:

1. Harbar, Zh. and Bondaletova, T. (2021), "Peculiarities of formation of budgets of united territorial communities in conditions of decentralization", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 6, pp. 45—51. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.6.45>

2. Krainyk, O. and Fedorchak, O. (2022), "Financing the development of territorial communities in conditions of decentralization", *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky*, vol. 2 (43), pp. 118—125. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.2.43.2022.3558>

3. Zahirnyak, D.M. Didur, S.V. Hlukhova, V.I. and Kravchenko, K.V. (2022), "Analysis of sources of formation of budgetary investments of territorial communities", *Naukovyy visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli*, vol. 1 (105), pp. 40—46, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2693> (Accessed: 03.01.2025)

4. Borshch, G.A. Vakulenko, V.M. Hrynychuk, N.M. and Dekhtyarenko, Yu.F. (2017), *Resursne zabezpechennia obiednanoi terytorialnoi hromady ta yii marketynh: navch. posib. [Resource Provision and Marketing of the United Territorial Community: Textbook]*, Kyiv, Ukraine.

5. Skorobohatova, N.Ye. Petrenko, K.V. and Ivanova, T.V. (2024), "Accounting for Expenditures on the Financing of Territorial Communities in Wartime

Conditions", *Economic Bulletin of NTU "Kyiv Polytechnic Institute"*, vol. 30, pp. 23—28. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.30.2024.313032>

6. Arkhipenko, S.V. and Burkova, L.A. (2023), "Management and Financial Control of Local Budget Expenditures in the Public Finance System: Problems and Ways to Improve", *Current Issues in Modern Science*, vol. 5 (11), pp. 121—129. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-5\(11\)-121-129](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-5(11)-121-129)

7. Kosarevych N.B. (2024), "Expenditures of Local Government Budgets as a Component of Managing the Budgetary Resource of a Territorial Community", *Scientific Notes of V.I. Vernadsky Taurida National University. Series: Public Administration and Governance*, vol. 35 (74), no. 5, pp. 53—57. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.5/099>

8. Verkhovna Rada of Ukraine (2010), "Budget Code of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/> (Accessed: 05.01.2025).

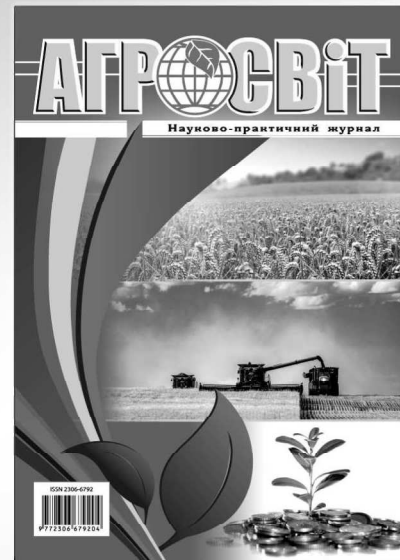
9. Open budget portal (2023), available at: <https://openbudget.gov.ua/> (Accessed 02.01.2025).

Стаття надійшла до редакції 23.06.2025 р.

АГРОСВІТ

<https://nauka.com.ua>

Передплатний індекс: 23847

Виходить 24 рази на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292